

Vokiečių stovyklos okupuotos Lenkijos žemėse 1939–1945 metais

Pirmosios stovyklos

Puldama Lenkiją 1939 m. rugsėjį Hitlerio Vokietija planavo sunaikinti ne tik valstybę, bet ir lenkų tautą. Tuos lenkus, kurie aktyviai dirbo lenkų valstybingumo labui, planuota išnaikinti, o likusius paversti vergais..

Šiems planams įgyvendinti okupantai nuo pat pradžių lenkų žemėse steigė stovyklas.

Jau 1939 m. spalį buvo įkurtos pirmosios, taip vadinamos **laikinosios koncentracijos stovyklos**.

Jas Poznanėje (Konzentrationslager Posen - Fort VII) ir Lodzėje-Radogoščiuje (Konzentrationslager Radogosch) organizavo į Lenkiją atvykusi vokiečių saugumo policija. Šiose stovyklose įkalino lenkus, organizavusius arba galėjusius organizuoti civilių pasipriešinimą grobikams vokiečiams.

Beveik tuo pat metu vokiečių policija kūrė pereinamąsias stovyklas lenkų belaisviams civiliams ir internutesiems. Tokios stovyklos buvo įkurtos Inovroclave (Übergangslager in Hohensalza), Dzialdove (Durchgangslager für polnische Zivilgefangene in Soldau), Gdynėje (Internierungslager Gotenhafen), Gdanske (Übergangslager Danzig-Victoria), Štutove (Zivilgefangenenlager Stutthof), Bydgoščiuje (Internierungslager Bromberg).

...juose buvo įkalinta daugiau nei 100 tūkstančių lenkų (..) jie buvo sušaudyti 196 masinių egzekucijų vietose

Per kelis laikinųjų **koncentracijų stovyklų**, stovyklų lenkų belaisviams civiliams ir internutesiems egzistavimo mėnesius jose buvo kalinama daugiau nei 100 tūkstančių lenkų. Jų likimas buvo tragiškas: po siaubingų tardymų jie buvo sušaudyti 196 masinių egzekucijų vietose, daugiausia miškuose, pavyzdžiui, Piašnickių miškuose netoli Vejherovo, Špengavskių miškuose prie Gdansko Starogardo, Kaliskių miškuose prie Kartuzo, Barbarkos miške prie Torunės, Dopievco miškuose prie Poznanės, Lagievnickių ir Lučmierskių miškuose prie Lodzės.

Koncentracijos stovyklos

...jose buvo vykdoma žydų ir tam tikrų kitų grupių kalinių naikinimo programa

Okupuotose lenkų žemėse grobikai organizavo ir (Konzentrationslager) – **koncentracijos stovyklas**. Pirmoji (Konzentrationslager)**koncentracijos stovykla** okupuotos Lenkijos teritorijoje, skirta 30 tūkstančių kalinių, okupantų buvo įkurta 1940 m. gegužę Ošviencime – tai buvo *KL Auschwitz*. Ji buvo įkurta po masinių lenkų areštų, turėjusių užkirsti kelią vis platesnius gyventojų sluoksnius apimančio pasipriešinimo judėjimo plėtrai. Iki 1940 m. pabaigos šioje stovykloje kalinta apie 8 tūkstančiai lenkų, įtariamų konspiracine veikla. *KL Auschwitz* jungė beveik 40 mažesnių stovyklų, kurių kaliniai priverstinai dirbo vokiečių koncernoose.

1941 m. rugpjūtį atidaryta kita **koncentracijos stovykla** – *KL Lublin*, liaudyje vadinta Majdaneku pagal Liublino rajoną, kuriame buvo įkurta. Ši stovykla buvo skirta 25 – 50 tūkstančiams kalinių. Tais pačiais 1941 m. pradėjo veikti (Konzentrationslager) koncentracijos stovykla **koncentracijos stovykla** Bžezince – *KL Birkenau*, į kurią buvo perkeltos kalinės, iki tol kalėjusios vyrų stovykloje *KL Auschwitz*, taip pat **koncentracijos stovykla**(**Konzentrationslager**) **koncentracijos stovykla** Rogoźnice – *KL Gross Rosen*. 1942 m. sausį **koncentracijos stovyklos** statusą (*KL Stutthof*) įgijo Štutove prie Gdansko buvusi saugumo policijos **specialioji stovykla**(*Sonderlager*) specialio – *Sonderlager Stutthof*. Pirmieji šios stovyklos kaliniai buvo pasipriešinimo judėjimo nariai iš Pamario. *KL Stutthof* ir *KL Gross Rosen* jungė 119 mažesnių stovyklų okupuotos Lenkijos teritorijoje ir keliolika Rytų Prūsijoje, Čekijoje ir Vokietijoje. Daugiausia jų kaliniai tiesė kelius arba dirbo ginklų fabrikuose.

Koncentracijų stovyklų įgulas sudarė **SS** pareigūnai *Sztafety Ochronne* (*Schutzstaffel*, *SS*), Stovyklos dirbtuvėse, sandėliuose ir biuruose dirbo kriminaliniai nusikaltėliai vokiečiai, atsiųsti iš stovyklų Vokietijos teritorijoje.

Tęsiantis karui ir okupacijai III Reicho vadovybė praplėtė Lenkijos žemėse buvusių **koncentracijos stovyklų** uždavinius. Be priverstinės izoliacijos funkcijos, jose buvo vykdoma ir žydų naikinimo programa, taip pat naikinami tam tikrų kitų grupių kaliniai.

Pirmą tokią grupę, 1941 m. pabaigoje atsiųstą sunaikinti į *KL Auschwitz*, sudarė **sovietų karo belaisviai**. 10 tūkstančių karo belaisvių buvo numarinti badu.

Į *KL Auschwitz* iš visos Europos buvo gabenami pasmerkti sunaikinti romų tautybės žmonės. Jiems buvo skirta dalis stovyklos ir ten buvo perkeliamos ištisos šeimos, kurias vėliau žudydavo dujų kameroose..

Nuo 1942 m., vokiečiams pradėjus žydų naikinimo programą (vad. žydų klausimo galutiniu sprendimu – „Endlösung der Judenfrage“), į KL Auschwitz iš visos Europos buvo pradėti gabenti žydų tautybės žmonės. Atvykusius žydus žudydavo ciklonu B arba išmetamosiomis dujomis. Per parą sugebėdavo nuuodyti dujomis ir sudeginti krematorijuose apie 9 tūkstančius žmonių. Okupuotos Europos žydus žudyti gabenoti ir į KL Lublin, KL Stutthof ir KL Gross-Rosen.

Naikinimo stovyklos

Vokiečiai pradėjo vykdyti žydų naikinimo programą (...) Per parą nuuodydavo dujomis ir sudegindavo krematorijuose apie 9 tūkstančius žmonių.

Be **koncentracijos stovyklų**, kuriose buvo vykdoma naikinimo programa, 1942 m. lenkų žemėse okupantai įkūrė **naikinimo stovyklas** (Konzentrationslager) Chelme prie Nero, Belžece, Sobibure ir Treblinkoje. Šių stovyklų įgulas sudarė gestapo arba *Sonderkommando Sztafety Ochronne* (*Schutzstaffel, SS*), **SS** pareigūnai. **Naikinimo stovyklas** okupantai įkūrė naikinti Europos žydams. Jose buvo žudomi ir romų tautybės žmonės, sovietų karo belaisviai bei žydams padėję lenkai.

Į Chelmo prie Nero naikinimo stovyklą pirmieji buvo atvežti žydai iš Vartos krašto. Aukus nedelsdami suvarydavo į sunkvežimius, veikusius kaip kilnojamosios dujų kameros – į juos iš išmetamųjų vamzdžių buvo nukreiptos išmetamosios dujos. Nužudytųjų palaikus veždavo į netoliese esantį mišką ir ten degindavo malkų laužuose. Kitos aukos buvo lenkų šeimų iš Zamojšczyznos vaikai bei lenkai iš socialinės rūpybos įstaigų Lodzėje ir Vloclavke. Chelme prie Nero taip pat žuvo **sovietų karo belaisviai** žydai iš Vokietijos, Austrijos, Prancūzijos, Belgijos, Nyderlandų. Iš viso stovykloje vokiečių okupantai nužudė nuo 200 000 iki 300 000 žmonių..

Į **naikinimo stovyklas** Belžece ir Sobibure, esančias rytinėje okupuotos Lenkijos dalyje, pirmiausia buvo gabenami žydai iš pietiniuose ir rytiniuose **Generalinės Gubernijos** rajonuose buvusių getų, tai yra, iš Krokuvos, Liublino, Radomo ir Galicijos rajonų. Vėliau kalinius gabenoti iš SSRS, Austrijos, Belgijos, Čekijos, Danijos, Nyderlandų, Prancūzijos, Vokietijos, Norvegijos, Rumunijos ir Vengrijos.

Į Belžeco stovyklą buvo vežami ir lenkai iš Galicijos regiono, daugiausia iš Lvovo. Į stovyklą Sobibure buvo gabenami lenkų vaikai iš Zamojšczyznos. Iš viso Belžeco stovykloje buvo nužudyta apie 600 tūkstančių, o Sobibure apie 250 tūkstančių žydų.

Naikinimo stovykla Treblinkoje, šiaurės Mazovijos krašte, tarnavo kaip vieta žudyti iš Varšuvos geto ar kitų Varšuvos apylinkėse okupantų įkurtų getų deportuotus žydus. Čia buvo vežami ir žydai iš Vokietijos, Austrijos, Prancūzijos, Belgijos, Jugoslavijos, Graikijos, SSSR. Iš viso čia buvo nužudyta

750 tūkstančių žydų.

Naikinimo stovyklos buvo likviduotos 1943 m. rudenį ir pirmaisiais 1944 m. mėnesiais. Buvo sunaikintos dujų kameros, išrinkti barakai, o stovyklų teritorija suarta ir apsėta žole.

Kitų kategorijų stovyklos

Naikinimo stovyklos, koncentracijos stovyklos ir kitos saugumo policijos stovyklos nėra visas lagerių, okupantų vokiečių sukurtų okupuotose lenkų žemėse, sąrašas. Be saugumo policijai pavaldžių stovyklų, buvo įkurta tūkstančiai civilinei valdžiai pavaldžių stovyklų. Tai buvo pereinamosios **perkėlimo stovyklos, prievartinio darbo stovyklos ir baudžiamosios stovyklos**.

Daugiausia buvo **prievartinio darbo stovyklų**, eksploatavusių Lenkijos žmogiškuosius išteklius. Pirmosios buvo įkurtos 1939 ir 1940 m. sandūroje. Tai buvo žydams skirtos darbo stovyklos. Jos buvo sėkmingai likviduotos 1942–1944 m., ėmus naikinti žydų tautybės asmenis.

Lenkams nuo 1940 m. gruodžio okupantai vokiečiai organizavo atskiras **prievartinio darbo stovyklas**. (Zwangsarbeitslager) – Obozy organizowane przez administrację niemiecką, policję, wojsko i SS w latach 1939–1945. Umieszczeni w nich więźniowie zatrudnieni byli w różnych sektorach gospodarki III Rzeszy oraz pracowali na rzecz władz wojskowych i SS. Į jas perkelti žmonės į jas perkelti žmonės dirbo kelių ir upių pylimų statyboje, žemės ūkyje, melioracijoje ir įvirtinimų statyboje. Šiose stovyklose buvo didelis mirtingumas dėl primityvių, nehygieniškų buities sąlygų, nepakankamo maitinimo, sunkaus darbo ir teroro. **Prievartinio darbo stovyklos** lenkams veikė iki 1945 m

Pereinamosios iškeldinimo stovyklos buvo reikalingos iškeldinant lenkų tautybės žmones iš lenkiškų teritorijų, numatytų visiškai germanizuoti. Šiose stovyklose šeimos būdavo išskiriamos. Jauni ir sveiki asmenys būdavo išsiunčiami prievartiniam darbams į Reichą. Senyvi ar ligoti žmonės bei vaikai likdavo stovyklose. Per penkerius iškeldinimo akcijos metus okupantai vokiečiai į šias stovyklas buvo uždarę daugiau nei 1 mln 200 tūkstančių lenkų

Baudžiamosios stovyklos buvo atskira stovyklų rūšis. Jose būdavo atliekama bausmė, susijusi su darbu.

dr Maria Wardzyńska

Stovyklų žemėlapis
Stovyklų pareigūnai

Stovyklos

Krūvos maišų su KL Auschwitz-Birkenau nužudytų moterų plaukais. Vokiečiai plaukus supakavo ir paruošė išsiųsti, kad galėtų panaudoti pramonėje; 1945 m. po stovyklos išlaisvinimo (IPN)

KL Majdanek – patalpa prieš dujų kamerą su dujų buteliu ir įjungimo prietaisu. Langelis sienoje leido stebėti nuodijimo procesą (IPN)

KL Majdanek po išlaisvinimo 1944 m. Krematorijaus krosnies vidus su sudegintų žmonių liekanomis (IPN).

KL Majdanek – suanglėjusių palaikų dalys prie krematorijaus krosnių; 1944 m. liepa po stovyklos išlaisvinimo (IPN)

KL Majdanek – apavo stirtos viename iš barakų; 1944 m. liepa po stovyklos išlaisvinimo (IPN)

Vienas iš ekshumacijos metu atvertų karstų KL Majdanek; 1944 m. ruduo (IPN)

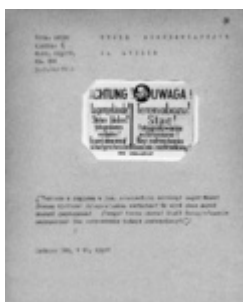
KL Majdanek – aukų kaukolės ir kaulai, iškasti ekshumacijos metu; 1944 m. ruduo (IPN)

KL Majdanek – atkasti kalinių palaikai; 1944 m. Rugsjūtis (IPN)

Masinė egzekucija KL Stutthof (IPN)

Lentelė, kurioje lenkų ir vokiečių kalbomis informuojama apie draudimą fotografuoti ir už tai gresiantį sušaudymą. Tokios lentelės kabodavo ant koncentracijos stovyklų tvorų. Vokiečiams buvo svarbu, kad informacija apie koncentracijos stovyklas nepasiektų visuomenės (IPN)

KL Stutthof – eglė, ant kurios kardavo kalinius; antra ketvirtojo dešimtmečio pusė (IPN)

Vyriausieji Makso Paulio (Max Pauly), KL Stutthof komendanto, sūnūs žaidžia stovyklos teritorijoje; greičiausiai 1942 m., (IPN)

Maksas Paulis, KL Stutthof komendantas, su žmona ir vaikais priešais namą Gdanske; tarp 1939 ir 1942 m. (IPN)

Laikinoji stovykla Žabikove prie Poznanės - evakuojant stovyklą sušaudytų ir sudegintų kalinių kūnai; 1945 m. sausis po stovyklos išlaisvinimo (IPN)

Pelenų iš krematorijaus krūva Treblinkos naikinimo stovyklos teritorijoje (IPN)

Treblinkos naikinimo stovykla - tolumoje virš stovyklos matyti dūmai (IPN)

KL Auschwitz-Birkenau - kalinės barake; 1945 m. (IPN)

[važiavimo į KL Auschwitz-Birkenau vartai; 1945 m. sausis (IPN)

Galerija
